

В. О. Байрачний, аспірант

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ПОВЕДІНКОВИЙ ІМПЕРАТИВ ОСОБИСТОСТІ

У другій половині ХХ — поч. ХХІ ст. людство зіткнулося з комплексом проблем, обумовлених глобалізацією різних сфер суспільного життя. Їх вирішення вимагає кардинально нових концептуальних підходів до пояснення мотивів і наслідків людської діяльності. Парадигмальні установки індустріальної цивілізації, орієнтованої на прагматизм і технократизм, які спираються на наукову раціональність як панівну форму освоєння світу, виявили свою неспроможність як засобу подолання глобальних ризиків, які стосуються різних сфер життя суспільства. Це призвело до кризи системи цінностей і заснованої на ній індивідуальної та групової поведінки, в якій домінувало прагнення до задоволення егоїстичних потреб та інтересів, зневага до інших членів соціуму та оцінювання навколишнього світу з позиції «вигідно — не вигідно». Особливо гостро проблема соціально відповідальної поведінки постає в сучасній Україні, де процеси соціальної трансформації торкнулися не тільки всіх сфер матеріального і духовного життя, а й змінили духовно-моральні орієнтири.

Існуючі дослідження феномену соціальної відповідальності як поведінкового імперативу мають здебільшого фрагментарний характер, даючи суперечливі відповіді щодо етичних та соціально-психологічних механізмів реалізації соціальної відповідальності в суспільстві. У зв'язку з цим соціально-філософський аналіз теоретичних і емпіричних підстав соціальної відповідальності являє собою важливу задачу, що має не тільки теоретичне, а й практичне значення. Її вирішення сприятиме усвідомленню загальних і специфічних рис соціальної відповідальності, специфіки її прояву в різних сферах діяльності, розумінню діалектики об'єктивних і суб'єктивних факторів її реалізації.

У процесі суспільного розвитку відбувається зміна окремих детермінант соціально-відповідальної поведінки суб'єкта, поява нових, що обумовлюють становлення й існування особистості у зв'язку із суспільно-історичним прогресом. Суспільна практика вимагає визначення детермінант та розкриття відносин між ними, оскільки є нагальна необхідність у визначенні сфери впливів і взаємовпливів на особистість та її поведінку в окремих факторах та умовах, які змінюються в процесі суспільного розвитку.

Детермінанти соціально відповідальної поведінки особистості — це сукупність умов, факторів, передумов, властивостей, що визначають його формування та реалізацію. При оцінці соціально відповідальної поведінки

мають бути розкриті його зовнішні і внутрішні регулятори. Зовнішніми є соціальні, групові, індивідуальні норми і цінності культури і субкультури, де людині в тій чи іншій ситуації пропонується певний тип поведінки. До внутрішніх належать ціннісні орієнтації, установки, система ціннісних смислів, мотивів, психологічні особливості особистості.

Специфіка соціальної відповідальності полягає в тому, що вона має ініціативний характер, тобто мотивується не погрозою санкцій, а суб'єктивною волею, почуттям співпереживання і совістю суб'єкта який усвідомлює значущість соціальної відповідальності як поведінкового імперативу. Головний сенс соціальної відповідальності полягає в намірі суб'єкта до суспільно корисної діяльності в різних сферах суспільного життя. Таким чином, соціальна відповідальність має характер суб'єктної прескрипції.

Механізм реалізації соціальної відповідальності включає три рівні:

– *суб'єктний рівень* (представлений цілями, цінностями, мотивами і вибором). Безпосередній зв'язок ціннісних орієнтацій із передбачуваними соціальними наслідками та прийняттям за них відповідальності виникає в момент вибору і прийняття рішення й обумовлений тим, що в основі соціально орієнтованої діяльності лежить загальний метафізичний принцип поваги до людини;

– *особистісно-психологічний рівень* (включає систему особистісних смислів, ініціативу і вольове зусилля). Відмінною особливістю соціально відповідальної поведінки є його ініціативність і добровільність, коли вольове зусилля направлено на подолання обставин, які ускладнюють дію (страх, упередження оточуючих, необхідність організації інших учасників, фінансові витрати тощо). Мотиви соціально відповідальної поведінки характеризуються низьким рівнем розвитку спонукальної функції (оскільки витрати зусиль і ресурсів переважають над вигодою) при одночасно високому рівні змістоутворення (формування особистісних смислів, обумовлених відповіддю на питання «заради чого (кого)?»);

– *практичний рівень (вчинок)*. Вищим проявом соціальної відповідальності є вчинок як цілісне явище, особистісно значуща та морально забарвлена дія людини, орієнтована на соціальне благо, реалізацію екзистенціальних цінностей і свобод. Таким чином, соціальна відповідальність дозволяє гармонізувати поведінку людини в запропонованій нами схемі «цінність — відповідальність — вчинок» на кожному етапі її реалізації. Соціальна відповідальність служить проміжною ланкою між об'єктивним світом і людською діяльністю в процесі перетворення світу і самого суб'єкта діяльності. Вона формується при впливі різних факторів людської життєдіяльності, є її безпосередньою складовою і фіксується у свідомості людини в поняттях, емоціях, почуттях, відчуттях і уявленнях. Як принцип практичної поведін-

ки людини вона пов'язана з формуванням особливої «евристики страху» перед загибеллю людства, подолання якого пов'язане із затвердженням у суспільній свідомості «імперативу відповідальності».

У зв'язку з цим проблема соціальної відповідальності має не тільки теоретичний, а й практичний характер, оскільки вона пов'язана з корінною перебудовою суспільної моралі, етичного знання і виховання, зі створенням нової системи цінностей, адекватної стосовно нових умов і перспектив розвитку цивілізації, коли будь-який вчинок продиктований розумінням відповідальності як поведінкового імперативу.

О. В. Бровко, аспірант

НЕОБХІДНІСТЬ ТРАНСФОРМАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ В УКРАЇНІ

Адміністративно-територіальний устрій України (АТУ) сформувався за часів СРСР і мав за мету забезпечувати роботу командно-адміністративної системи управління республікою.

У процесі посткомуністичних трансформацій більшість держав Центрально-Східної Європи в 90-х рр. минулого століття провели низку адміністративно-територіальних реформ (АТР), унаслідок яких відбулося демонтування командно-адміністративної системи управління та впровадження принципу субсидіарності, що збільшило ефективність адміністрування на місцях [1].

В Україні, незважаючи на численні спроби, так і не відбулася модернізація АТУ, яка б забезпечила перехід від командно-адміністративної системи управління до запровадження принципу субсидіарності в адміністративно-територіальній системі країни. Т. Панченко вказує на те, що чинне законодавство майже не використовує концепт «субсидіарності», за винятком Бюджетного кодексу [2, с. 216–217].

Концентрація повноважень та ресурсів навколо центральних органів виконавчої влади призводить до неефективності державного адміністрування на місцях (централізація в прийнятті рішень ускладнює вирішення базових проблем на місцях), а перерозподіл ресурсів між одиницями адміністративно-територіальної системи України ліквідує стимули для залучення інвестицій. Відсутність повноважень для вирішення значної частини проблем на місцях призводить до залежності (як фінансової, так і управлінської) від центральних органів виконавчої влади або від вищестоящих елементів системи АТУ.